

§ 254

Rapport Psykisk hälsa barn och unga i Uppsala 2022 - nuläge och uppföljning

KSN-2021-01304

Beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta

1. **att** godkänna uppföljningsrapporten i ärendets **bilaga 1**, samt
2. **att** en uppföljning av analysrapporten för barn och ungas psykiska hälsa tas fram vartannat år.

Sammanfattning

Den 16 juni 2021 §211 beslutade kommunstyrelsen om rapporten Barn och ungas psykiska hälsa i Uppsala 2021. Syftet var att ge ett underlag till Uppsala kommuns nämnder och bolagsstyrelser att prioritera och planera arbetet för att främja barn och ungas psykiska hälsa.

Rapporten redogör för de utmaningar Uppsala står inför avseende barn och ungas psykiska hälsa, områden som kommunen särskilt bör fokusera på samt hur målsättningen kommer att följas upp. Rapporten omfattar följande områden: skolans hälsofrämjande och förebyggande arbete, skolnärvaro, ekonomisk och social utsatthet, barn och ungas fria tid, delaktighet och inflytande, och suicidprevention. I samband med kommunstyrelsens beslut om rapporten för barn och ungas psykiska hälsa gavs även hemställande och uppdrag till berörda nämnder.

I det föreliggande ärendet redovisas ett nuläge för de indikatorer som enligt beslutet ska följas upp årligen på området, vilka åtgärder som genomförts för att främja psykisk hälsa för barn och unga, samt en analys.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad den 23 augusti 2022
- Bilaga 1, Psykisk hälsa barn och unga i Uppsala 2022 – nuläge och uppföljning

Kommunstyrelsens arbetsutskott
Protokoll

Datum:
2022-09-20

Beslutsgång

Ordförande ställer föreliggande förslag mot avslag och finner att arbetsutskottet bifaller detsamma.

Kommunledningskontoret
Tjänsteskrivelse till kommunstyrelsen

Datum:
2022-08-23

Diarienummer:
KSN-2021-01304

Handläggare:
Louise Hjortenfalk

Rapport Psykisk hälsa barn och unga i Uppsala 2022 - nuläge och uppföljning

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar

1. **att** godkänna uppföljningsrapporten i ärendets **bilaga 1**, samt
2. **att** en uppföljning av analysrapporten för barn och ungas psykiska hälsa tas fram vartannat år.

Ärendet

Den 16 juni 2021 §211 beslutade kommunstyrelsen om rapporten Barn och ungas psykiska hälsa i Uppsala 2021. Syftet var att ge ett underlag till Uppsala kommuns nämnder och bolagsstyrelser att prioritera och planera arbetet för att främja barn och ungas psykiska hälsa.

Rapporten redogör för de utmaningar Uppsala står inför avseende barn och ungas psykiska hälsa, områden som kommunen särskilt bör fokusera på samt hur målsättningen kommer att följas upp. Rapporten omfattar följande områden: skolans hälsofrämjande och förebyggande arbete, skolnärvaro, ekonomisk och social utsatthet, barn och ungas fria tid, delaktighet och inflytande, och suicidprevention. I samband med kommunstyrelsens beslut om rapporten för barn och ungas psykiska hälsa gavs även hemställande och uppdrag till berörda nämnder.

I det föreliggande ärendet redovisas ett nuläge för de indikatorer som enligt beslutet ska följas upp årligen på området, vilka åtgärder som genomförts för att främja psykisk hälsa för barn och unga, samt en analys.

Beredning

Ärendet har beretts av kommunledningskontoret med stöd av berörda förvaltningar. Barnperspektivet och jämställdhetsperspektivet är beaktat i valet av indikatorer och styr därför uppföljningen.

Föredragning

Ett beslutat uppdrag i Uppsala kommuns Mål och budget 2022-2024 är att stärka arbetet med att främja psykisk hälsa och förebygga och hantera ökad psykisk ohälsa. I uppdraget beskrivs att kommunen behöver fokusera på förebyggande åtgärder, samverka med Region Uppsala och civilsamhället, samt ge extra stöd till utsatta grupper.

Det sker redan idag många insatser inom kommunen för att främja den psykiska hälsan såväl som för att förebygga och möta den psykiska ohälsan hos barn och unga. Den oroande negativa utvecklingen visar dock att en fortsatt gemensam kraftsamling behövs. För att öka det psykiska välbefinnandet, förebygga psykisk ohälsa och minska suicid hos barn och unga i Uppsala behövs ett brett, långsiktigt och samordnat arbete med tvärssektoriell samverkan och satsningar inom många områden. En intern sammanhållen ledning och styrning inom området psykisk hälsa har möjlighet att förbättra den interna kommunikationen, förtydliga roller och ansvar och främja delaktighet på politisk nivå.

I Uppsala växer de flesta barn och unga upp i goda sociala förhållanden och har en god hälsa. Det senaste decenniet har dock allt fler unga uppgett att de mår sämre. Resultatet från 2021 års Liv och hälsa ung-undersökning som Region Uppsala genomför i både kommunala och fristående skolor visar att flickor alltjämt upplever ett sämre allmänt mående än pojkar. Den självupplevda psykiska hälsan varierar beroende på könsidentitet, sexuell läggning, födelseland och huruvida unga har funktionsnedsättningar. Den psykiska hälsan hos barn och unga i Uppsala är ojämnt fördelad mellan grupper av unga och det finns skillnader kopplat till inkomst, bostadsområde och bostadsort.

För att åstadkomma en förändring är det nödvändigt att säkerställa att åtgärderna som vidtas för att främja barn och ungas psykiska hälsa också får avsedd effekt. Kommunstyrelsen har därför beslutat att måluppfyllelsen ska mätas årligen och sammanställas i en resultatredovisning som omfattar områdena skolans hälsofrämjande och förebyggande arbete, skolnärvaro, ekonomisk och social utsatthet, barn och ungas fria tid, delaktighet och inflytande, och suicidprevention.

I uppföljningsrapporten kan det konstateras att fem av de totalt sex indikatorer som har följts upp i den här rapporten visar en positiv utveckling. En indikator är oförändrad. Elva indikatorer saknar nya uppgifter att redovisa. En av dessa indikatorer kommer nästa år att börja följas upp av utbildningsförvaltningen. Tio indikatorer är tagna från Liv och hälsa ung undersökningen som genomförs 2023. Underlaget i den här rapporten är därmed för litet för att det ska gå att dra några övergripande slutsatser om utvecklingen av barns och ungas psykiska hälsa i Uppsala. Det är tydligt att det pågår ett medvetet arbete, bland annat med de uppdrag kommunstyrelsen har beslutat om, i syfte att främja barn och ungas psykiska hälsa. I nästa uppföljningsrapport kommer en mer komplett bild av utvecklingen kunna ges.

Avsikten har varit att göra en årlig uppföljning inom området som redovisar ett nuläge för de indikatorer som enligt beslutet ska följas upp på området. Det finns dock inte nya uppgifter för varje indikator varje år. Indikatorerna från Liv och hälsa ung finns inte

med i denna rapport. Liv och hälsa ung-undersökningen genomförs endast vartannat år och den ligger till grund för ett antal av indikatorerna. Utifrån detta gör kommunledningskontoret bedömningen att en analysrapport avseende psykisk hälsa för barn och unga bör tas fram vartannat år.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet har inga ekonomiska konsekvenser. Kostnaderna för genomförande av åtgärder på området belastar respektive nämnd inom ordinarie ansvar och budgetprocess.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad den 23 augusti 2022
- Bilaga 1, Psykisk hälsa barn och unga i Uppsala 2022 – nuläge och uppföljning

Kommunledningskontoret

Joachim Danielsson
Stadsdirektör

Ingela Hagström
Utvecklingsdirektör och
biträdande stadsdirektör

Kommunstyrelsen
Uppföljningsrapport

Handläggare:
Louise Hjortenfalk

Datum:
2022-08-23

Diarienummer:
KSN-2021-01304

Version 1

Psykisk hälsa barn och unga i Uppsala 2022 – nuläge och uppföljning

Innehåll

Bakgrund.....	4
Inledning.....	4
Inriktning.....	5
Tidigare rapport och planerad uppföljning	5
Indikatorer för att bedöma om vidtagna åtgärder får önskad effekt	6
Skolan som hälsofrämjande arena	7
Indikator: andel (procent) grundskoleelever (åk 9) som är behöriga till yrkesinriktade program i gymnasieskolan, lägeskommun, ska öka.	7
Indikator: andel (procent) gymnasieelever med examen inom tre år, lägeskommun, ska öka.	8
Genomförda åtgärder:	9
Covidpandemins påverkan på barns och elevers lärande och mående.....	10
Analys:	10
Skolnärvarons betydelse för psykisk hälsa	11
Indikator:	11
Genomförda åtgärder:	11
Analys:	12
Ekonomisk och social utsatthet	13
Indikator: Andel (procent) invånare 0–19 år i ekonomiskt utsatta hushåll (låg inkomst eller ekonomiskt bistånd) ska minska.....	13
Indikator: Andel (procent) barn i befolkningen som ingår i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd ska minska.	14
Genomförda åtgärder:	15
Analys:	16
Indikator: Andel (procent) invånare (17–24 år) som varken arbetar eller studerar (UVAS) ska minska.	16
Genomförda åtgärder:	18
Analys:	19
Barn och ungas fria tid.....	20
Indikatorer:.....	20
Genomförda åtgärder:	20
Analys:	22
Delaktighet och inflytande.....	23
Indikatorer:.....	23
Genomförda åtgärder:	23
Analys:	24
Suicidpreventivt arbete.....	25
Indikator: antal yrkesprofessionell personal som möter unga i riskgrupp för suicid i sitt arbete som har genomgått suicidpreventiv utbildning ska öka.	25

Genomförda åtgärder:	25
Analys:	28
Avslutning	28

Bakgrund

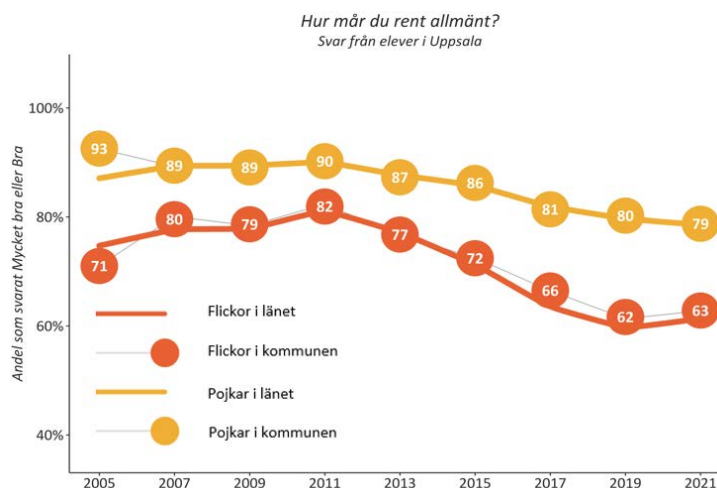
Inledning

Under 2021 togs en rapport fram om barn och ungas psykiska hälsa. Syftet var att ge ett underlag till Uppsala kommuns nämnder och bolagsstyrelser att prioritera och planera arbetet för att främja barn och ungas psykiska hälsa. Rapporten omfattade följande områden: skolans hälsofrämjande och förebyggande arbete, skolnärvaro, ekonomisk och social utsatthet, barn och ungas fria tid, delaktighet och inflytande, och suicidprevention. Det här är en uppföljning av hur dessa områden har utvecklats sedan rapporten beslutades i kommunstyrelsen den 16 juni 2021 §211.

Barn och ungas psykiska hälsa är i dag en bred samhällsutmaning. Då hälften av all psykisk ohälsa debuterar före 15 års ålder är barn och unga en särskilt viktig grupp ur ett hälsofrämjande och förebyggande perspektiv. Ett gott psykiskt välbefinnande är väsentligt för alla aspekter i livet; skola, arbete, fritid, familjerelationer och för den fysiska hälsan.

De senaste decennierna har det självupplevda psykiska välbefinnandet hos barn och unga minskat och de psykiska besvären har ökat. Orsakerna till detta är inte klarlagda men sannolikt är det ett samspel mellan olika typer av faktorer. Brister i skolans funktion och ökade krav på arbetsmarknaden lyfts fram som bidragande faktorer. Förändringar i ungas livsförutsättningar med stress kring skolan, sin egen och världens framtid, normer och sociala medier, ökad digitalisering, förekomst av nätmobbning och förstärkt individualisering kan enligt forskning sannolikt bidra till ökande upplevda psykiska besvär.

I Uppsala växer de flesta barn och unga upp i goda sociala förhållanden och har en god hälsa. Det senaste decenniet har dock allt fler unga uppgett att de mår sämre. Resultatet från 2021 års Liv och hälsa ung-undersökning som Region Uppsala genomför i både kommunala och fristående skolor visar att flickor alltså upplever ett sämre allmänt mående än pojkar (figur 1). Den självupplevda psykiska hälsan varierar beroende på könsidentitet, sexuell läggning, födelseland och huruvida unga har funktionsnedsättningar. Den psykiska hälsan hos barn och unga i Uppsala är ojämnt fördelad mellan grupper av unga och det finns skillnader kopplat till inkomst, bostadsområde och bostadsort.

Figur 1. Andel (procent) elever i årskurs 7, 9, och årskurs 2 i gymnasiet i Uppsala kommun och i Uppsala län som svarat att de mår bra eller mycket bra rent allmänt, avser 2005–2021.

Källa: Liv och hälsa ung

Inriktning

Ett beslutat uppdrag finns i Uppsala kommuns mål och budget 2022 för att stärka arbetet med att främja psykisk hälsa och förebygga och hantera ökad psykisk ohälsa. I uppdraget beskrivs att kommunen behöver fokusera på förebyggande åtgärder, samverka med Region Uppsala och civilsamhället, samt ge extra stöd till utsatta grupper.

Det sker redan idag många insatser inom kommunen för att främja den psykiska hälsan såväl som för att förebygga och möta den psykiska ohälsan hos barn och unga. Den oroande negativa utvecklingen visar dock att en fortsatt gemensam kraftsamling behövs. För att öka det psykiska välbefinnandet, förebygga psykisk ohälsa och minska suicid hos barn och unga i Uppsala behövs ett brett, långsiktigt och samordnat arbete med tvärssektoriell samverkan och satsningar inom många områden. En intern sammanhållen ledning och styrning inom området psykisk hälsa har möjlighet att förbättra den interna kommunikationen, förtydliga roller och ansvar och främja delaktighet på politisk nivå.

År 2020 drabbades världen av en pandemi och i februari 2022 inledde Ryssland en invasion av Ukraina, två kriser med stor påverkan på samhällsnivå. I Folkhälsomyndighetens årliga rapport Folkhälsans utveckling¹ beskrivs att en ökning av allvarlig psykisk påfrestning kan ses mellan 2020 och 2021 i Sveriges befolkning. Uppsala kommun behöver fortsätta arbeta för att stärka det främjande, förebyggande arbetet och åtgärdande arbetet för att bevara en psykisk hälsa och motverka psykisk ohälsa för barn och unga, deras familjer och medarbetare i en tid då vi genomgår flera kriser efter varandra.

Idag finns en väl uppbyggd samverkan mellan länets huvudsakliga vård- och omsorgsgivare med potential att fördjupas ytterligare framöver. Ökade samordningsvinster mellan kommunen och Region Uppsala i arbetet med psykisk hälsa finns i samverkan med regionen i omställningen till en Effektiv och nära vård 2030 såväl som i den lokala kunskapsstyrningen och de lokala programområden för barn och unga där länets kommuner och regionen är representerade.

Den här rapporten behandlar psykisk hälsa hos barn, ungdomar och unga vuxna i åldrarna 0–24 år. Gruppen unga vuxna som varken arbetar eller studerar som inkluderas i rapporten innefattar åldrarna 16–29 år.

Tidigare rapport och planerad uppföljning

I juni 2021 beslutade Kommunstyrelsen om rapporten Barn och ungas psykiska hälsa i Uppsala 2021. För uppföljningen pekas 17 indikatorer ut som särskilt viktiga. I samband med Kommunstyrelsens beslut om rapporten för barn och ungas psykiska hälsa beslutades även:

1. att hemställa till utbildningsnämnden att snarast möjligt utveckla det systematiska hälsofrämjande och förebyggande arbetet kring psykisk hälsa i alla skolformer (förskola till och med gymnasieskola).
2. att hemställa till kulturnämnden och idrotts- och fritidsnämnden att se över möjligheten att ta fram uppsökande metoder för att nå de barn och unga som idag inte deltar i fritidsaktiviteter i syfte att möjliggöra ökat deltagande.

---

¹ Folkhälsomyndigheten, Folkhälsans utveckling, 2022

3. att uppdra till kommunledningskontoret att samordna kommunens suicidpreventiva arbete i enlighet med Vägledning till suicidpreventivt arbete inom Uppsala läns kommuner.
4. att uppdra till kommunledningskontoret att ta fram en återkommande uppföljning av kommunens arbete med psykisk hälsa i alla åldersgrupper där grupper med ökad risk att drabbas av psykisk ohälsa särskilt lyfts fram
5. att uppdra till kommunledningskontoret att nogsamt följa utvecklingen av covid-19-pandemins konsekvenser för barn och ungas psykiska hälsa och åiterrapportera till kommunstyrelsen vid behov.

Denna uppföljningsrapport är en redovisning av nuläget för de ovan nämnda indikatorerna samt vad som gjorts för att genomföra respektive uppdrag. Rapporten innehåller även en analys avseende utvecklingen på området.

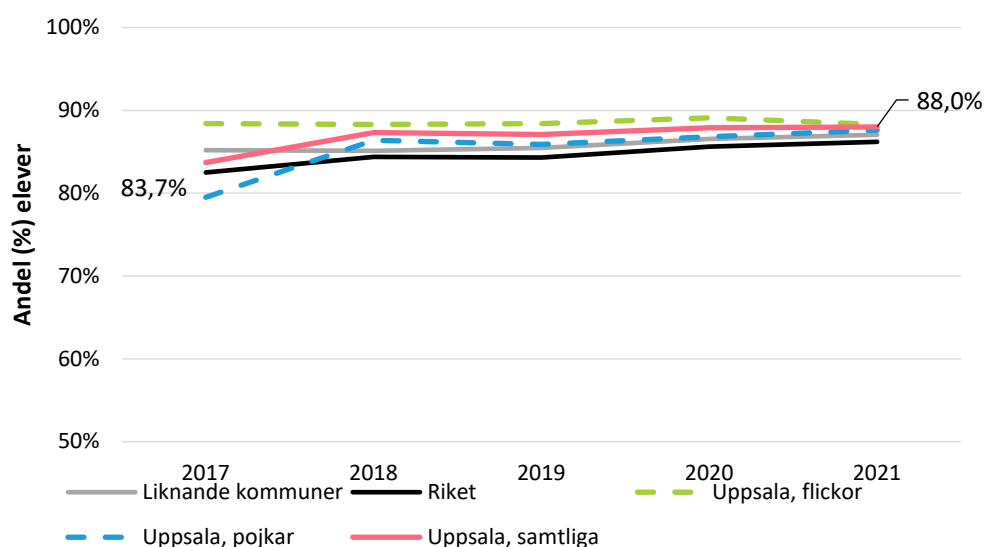
Indikatorer för att bedöma om vidtagna åtgärder får önskad effekt

I syfte att följa om utvecklingen på området har ett antal indikatorer presenterats i rapporten Barn och ungas psykiska hälsa. Avsikten har varit att göra en årlig uppföljning men det finns inte nya uppgifter för varje indikator varje år. Liv och hälsa ung-undersökningen genomförs till exempel endast vartannat år och den ligger till grund för ett antal av indikatorerna. Den här uppföljningen redovisar endast de indikatorer där det finns nya data att redovisa. Indikatorerna från exempelvis Liv och hälsa ung finns därför inte med i denna rapport. Utifrån detta föreslås att rapporten med start i oktober 2023 följs upp vartannat år för att kunna inhämta och analysera resultat från Liv och hälsa ung-undersökningen inför redovisning till kommunstyrelsen.

Skolan som hälsofrämjande arena

Indikator: andel (procent) grundskoleelever (åk 9) som är behöriga till yrkesinriktade program i gymnasieskolan, lägeskommun, ska öka.

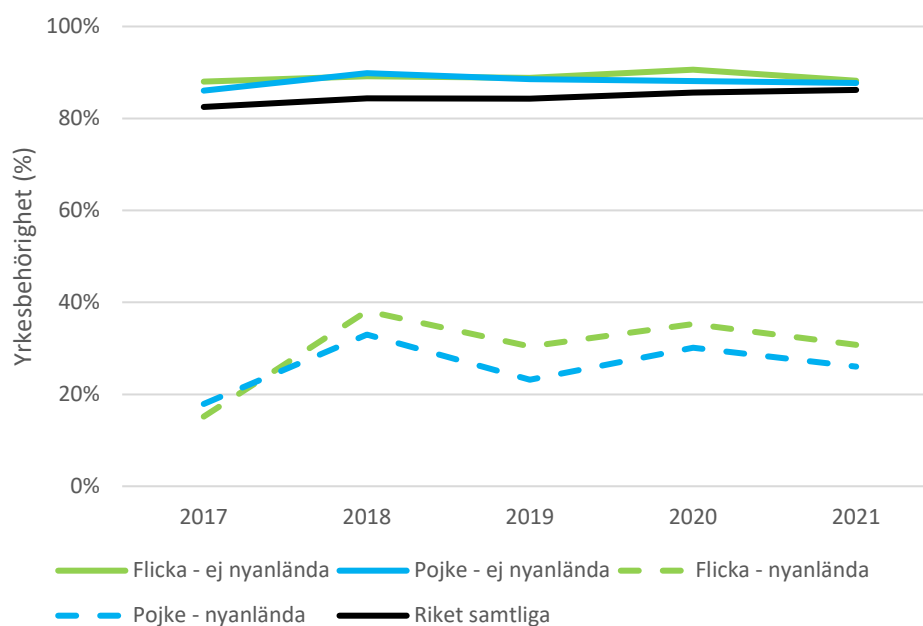
Utveckling: 2020: **87,9%** 2021: **88%**

Figur 2. Andel (procent) grundskoleelever (åk 9) behöriga till yrkesinriktade program i Uppsala, riket och liknande kommuner, avser 2017–2021. Källa: Kommun- och regiondatabasen (Kolada)

Diagrammet ovan visar utvecklingen av andel behöriga till yrkesprogram mellan 2017 och 2021 (figur 2). I jämförelse från 2020 har resultaten i Uppsala kommun förbättrats marginellt. Skillnaden mellan pojkar och flickor har dock minskat från drygt två procentenheter till under en procentenhet (0,7%) under 2021. Resultatet för både pojkar och flickor är bättre än för riket och liknande kommuner.

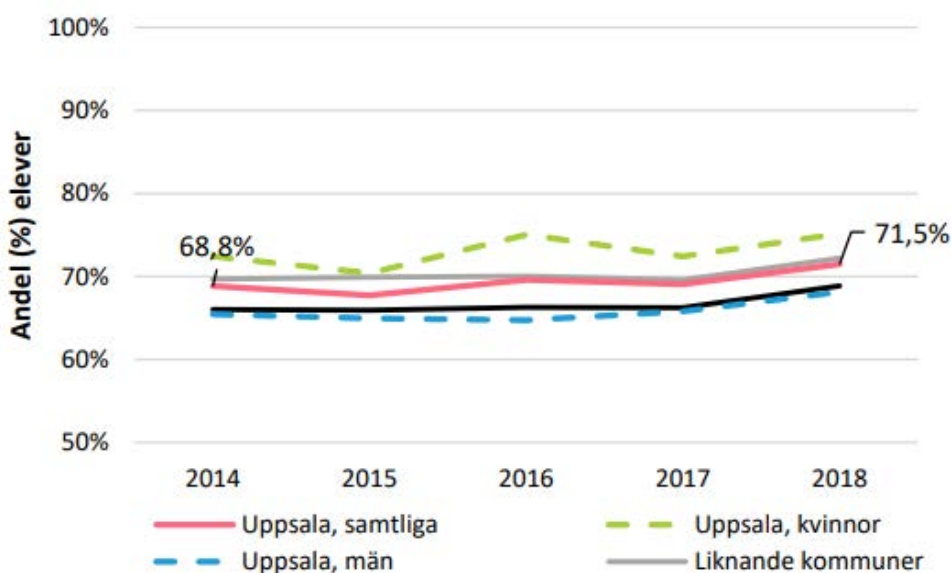
I diagrammet nedan ses andelen behöriga elever till yrkesprogram uppdelat på pojke-flicka samt nyanlända – ej nyanlända (figur 3). I grupperna ej nyanlända flickor och pojkar har andelen behöriga till yrkesprogram 2021 sjunkit något från 2020 års nivåer. I grupperna nyanlända pojkar och flickor är skillnaden cirka fem procentenheter. Flickorna i både gruppen nyanlända och gruppen ej nyanlända har en högre andel behöriga till yrkesprogram jämfört med pojkarna även om skillnaden i gruppen ej nyanlända är liten.

Figur 3. Andel elever behöriga till yrkesprogram: Åk 9, kommunal skola. Jfr Uppsala (pojke-flicka samt nyanlända – ej nyanlända) och riket. 2017–2021. Källa: Utbildningsförvaltningen, egen uppföljning.

Indikator: andel (procent) gymnasieelever med examen inom tre år, lägeskommun, ska öka.

Utveckling: 2019/2020: **68,5%** 2020/2021: **71,5%**

Figur 4. Genomströmning: Andel (%) elever med gymnasieexamen inom tre år, fristående och kommunal gymnasieskola. Tidsserie för startläsåret 2014–2018 för Uppsala och liknande kommuner. (Observera att y-axeln är brutet och börjar på 50 procent). Källa: Kommun- och regiondatabasen (Kolada)

För att mäta kvalitet i gymnasieskolan är den viktigaste resultatindikatorn den som visar hur stor andel av eleverna som har tagit examen efter tre år i gymnasieskolan, vilket också brukar benämnas genomströmning. Detta mått baseras på samtliga elever som påbörjade gymnasiet ett visst läsåret, och visar hur stor andel av dem som har tagit examen efter tre år i gymnasieskolan. I diagrammet ovan redovisas

genomströmningen för de elever som påbörjade gymnasiet åren 2014 till 2018 (figur 4). 71,5 procent av samtliga elever som påbörjade gymnasiet i Uppsala hösten 2018 tog examen vid slutet av läsåret 2020/21, vilket är en högre andel i jämförelse med eleverna som påbörjade gymnasiet i Uppsala hösten 2017. Genomströmningen har alltså ökat sedan föregående år för eleverna i Uppsala. Genomströmningen i Uppsala ökade både för kvinnor och för män jämfört med föregående år. Genomströmningen är högre i Uppsalas likhetsutsökta kommuner jämfört med Uppsala. 72,2 procent av eleverna som påbörjade sin utbildning 2018 i de liknande kommunerna avslutade gymnasiet med examen tre år senare.

Genomförda åtgärder:

I samband med att ursprungsrapporten beslutades i kommunstyrelsen i juni 2021 hemställdes till utbildningsnämnden att snarast möjligt utveckla det systematiska hälsofrämjande och förebyggande arbetet kring psykisk hälsa i alla skolformer (förskola till och med gymnasieskola). Nedan följer exempel på aktiviteter som genomförts.

- Utbildningsförvaltningen ingår i Generations Peps pilotprojekt Pep-kommun, ett förvaltningsövergripande projekt som samordnas av Idrott och fritidsnämnden. I projektet deltar även stadsbyggnadsförvaltningen, socialförvaltningen, kulturförvaltningen, kommunledningskontoret, Region Uppsala, RF-SISU Uppland samt Upplandsstiftelsen. Tillsammans med fem andra kommuner i Sverige kommer Uppsala kommun arbeta med Generation Pep och en rådgivargrupp för att stärka kommunens systematiska folkhälsoarbete, med ett extra fokus på fysisk aktivitet och hälsosamma matvanor för barn och unga. Under 2022–2023 ska en kartläggning ske för att identifiera vad som idag redan görs, hitta glappen och ge förslag på vidare utveckling så att alla barn och unga ges samma möjligheter att leva ett aktivt och hälsosamt liv.
- Elevhälsoteamssatsning för grundskolans rektorer och elevhälsans professioner i hur skolorna kan arbeta hälsofrämjande och förebyggande samt utveckla en samlad elevhälsa har genomförts. Totalt deltog cirka 380 personer och 54 av 58 grundskolors elevhälsoteam genomgick utbildningen.
- Enheten Centrala teamet inom Barn och elevhälsan arbetar med att ge regelbunden handledning till skolformernas elevhälsoteam. Dessutom arrangerar Barn och elevhälsan vid ett flertal tillfällen per termin yrkesnätverk till skolformernas elevhälsoteams professioner. Ett prioriterat fokusområde är elevhälsans förebyggande och främjande arbete.
- Utvecklad samverkan sker avseende elever med stort stödbehov (UBN, SCN, OSN)
- Regelbundna dialoger förs med brukarföreningar för barn med funktionsnedsättning.
- En kartläggning av grundskolornas elevhälsoarbete pågår där varje skola tar fram ett nuläge och ett nästa steg i sitt elevhälsoarbete. Elevhälsoutvecklaren och samordnaren som arbetar inom grundskolan tar fram generella mönster och utvecklingsområden.

Covidpandemins påverkan på barns och elevers lärande och mående

I en rapport från 2021 redogör utbildningsförvaltningen för ledningens, lärares och elevers erfarenheter av pandemin under 2020–2021.² Undersökningen visar på de sociala aspekternas betydelse för både lärande och mående under pandemin. Konsekvenser för lärandet i Uppsala grund- och gymnasieskolor handlar sammanfattningsvis om omställningen till digitala arbetsätt (fjärrundervisning) och de sociala konsekvenser som det medfört för mående och lärande. Pandemin har utmanat den redan olikvärdiga skolan genom att slå hårdare mot vissa elevgrupper, något som också konstaterats i nationella undersökningar. Vissa elevgruppers lärande har påverkats mer negativt under pandemin. Över alla skolformer har barn med särskilda behov, utlandsfödda barn och barn från socioekonomiskt utsatta områden drabbats hårdare. De största utmaningarna för dessa elevgrupper har varit tekniska hinder som uppkoppling av dator och studiero i hemmet, engagemang och motivation i fjärrstudier. Vissa elever har också trivts och mått bättre av de digitala arbetsätten. Vid tidpunkten för rapporten påvisade inga tydliga nedgångar i medarbetarundersökningar och betygsstatistik, med det påpekas att mer långsiktiga effekter kan komma senare.

Analys:

Under 2021 har utbildningsnämnden ingått i en revisionsgranskning av Uppsala kommun och Region Uppsala avseende samverkan kring barn och unga.³ Granskningens syfte har varit att bedöma om socialnämnden och utbildningsnämnden i Uppsala kommun samt Vårdstyrelsen inom Region Uppsala säkerställt en ändamålsenlig samverkan för barn och unga när det gäller förebyggande och hälsofrämjande arbete. Granskningen har visat att det i stora delar saknas systematisk uppföljning där relevant information följs upp, utvärderas och rapporteras. Utifrån granskningens resultat kommer utbildningsnämnden att inventera gemensamma insatser som genomförs för målgruppen inom förvaltningens verksamhetsområde. Utbildningsnämnden avser att verka för att det i samarbete med Region Uppsala och socialnämnden påbörjas ett arbete med att tydliggöra en struktur för uppföljning och analys av samarbetet. Utbildningsförvaltningen har uppmärksammat att förvaltningen inte har någon representant inom Uppsala läns lokala kunskapsstyrning i det lokala programområdet barn och ungdomars hälsa vilket naturligtvis försvårar samverkan med Region Uppsala.

Arbetet med barn- och ungas psykiska hälsa är mycket aktuell på både nämndnivå och förvaltningsnivå och har hög prioritering. En ökad samverkan sker med andra förvaltningar inom kommunen och med andra externa aktörer både på en övergripande och individuell nivå. Erfarenheter från pandemin analyseras och utifrån detta ges möjligheter till reflektion och vidare utveckling för att stärka barns- och elevers lärande och mående. Utbildningsnämnden har vidtagit åtgärder för att påbörja utvecklingen av ett systematiskt hälsofrämjande och förebyggande arbete kring psykisk hälsa i skolformerna och utvecklingen bör följas nogsamt.

---

² Utbildningsförvaltningen, Covidpandemins påverkan på barns och elevers lärande i Uppsala kommun, 2022

³ PwC, [Revisionsrapport Samverkan kring barn och unga \(uppsala.se\)](https://www.pwc.se/region-upsala/revisioner/revisionsrapport-samverkan-kring-barn-och-unga), 2022

Skolnärvarons betydelse för psykisk hälsa

Indikator:

Inom det här området finns inga nya uppgifter att redovisa avseende utvecklingen.

Indikatorn för detta område: ”andel (procent) anmälningar om inledd utredning av skolfrånvaro i grundskolan ska öka” kom i ursprungsrapporten till utifrån ett behov av att grundskolorna tydligare ska kartlägga elever med problematisk frånvaro så att samtliga aktuella elever ska ha en handlingsplan. Ett ökat inflöde av inledd utredning av skolfrånvaro indikerar att skolan skyndsamt uppmärksammar elever med frånvaro. Långsiktigt bör flödet minska vilket indikerar en utveckling av skolans systematiska arbete kring frånvaro. En planering för arbetet är genomförd. Aktuella siffror för denna indikator finns inte i dagsläget och därför redovisas indikatorn först vid nästa uppföljning.

En indikation om en ökning av andel anmälan om inledd utredning av skolfrånvaro kan ses i en redovisning av antal ärenden inom skolpliktsbevakningen. I april 2022 fanns 623 aktiva ärenden med upprepad eller längre frånvaro. Under samma period föregående år var antalet 297 ärenden i samma ärendetyp.

Nedan följer en redogörelse av vidtagna åtgärder inom området.

Genomförda åtgärder:

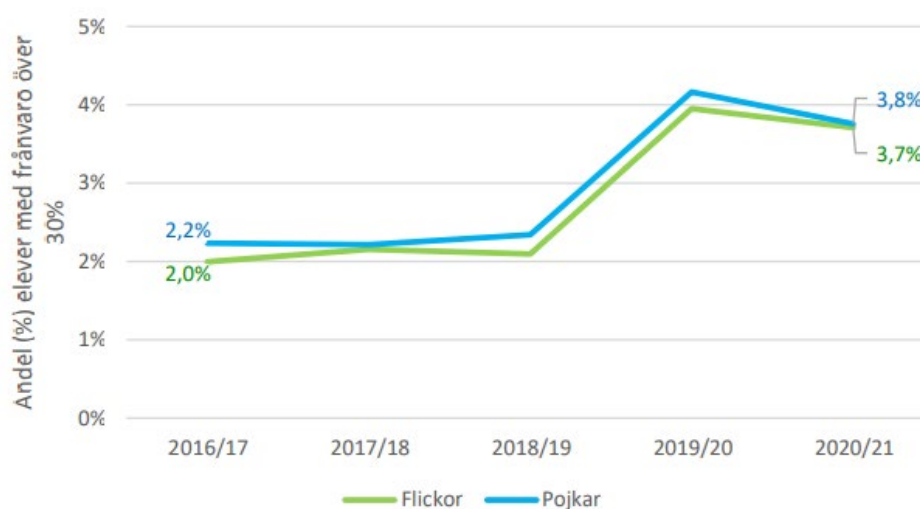
- För att följa utvecklingen av skolnärvaro och för att säkerställa att flickor ges likvärdig tillgång till stöd för att återgå till studier som pojkar följs skolnärvaro och variation upp mellan enheter. Respektive skolform och skola arbetar med sina resultat och ett övergripande arbete görs för att minska frånvaro och öka närvaro i skolan. Resultatet av arbetet under läsåret redovisas i skolformernas kvalitetsredovisningar.
- Det tidigare samfinansierade projektet ”Koordinatorer för ökad skolnärvaro” övergick vid årsskiftet 2020/2021 till att enbart finansieras via utbildningsförvaltningen. Koordinatorerna har ett fortsatt samverkansarbete tillsammans med skolplikten.
- En jämställdhetsanalys med fokus på kunskapsresultat, elever med stora stödbehov och skolnärvaro sammanställs och presenteras till utbildningsnämnden.
- Skolformerna samt avledningen Barn och elevhälsa arbetar i nära samverkan med två prioriterade nämnduppdrag för att främja elevnärvaro och för att åtgärder vid frånvaro ska samordnas och systematiseras. Detta arbete sker framför allt genom samverkan inom förvaltningen. Inom uppdraget kring det kommunala aktivitetsansvaret för unga som varken arbetar eller studerar samverkar utbildningsförvaltningen med arbetsmarknadsförvaltningen, kulturförvaltningen och socialförvaltningen samt med externa aktörer.

Analys:

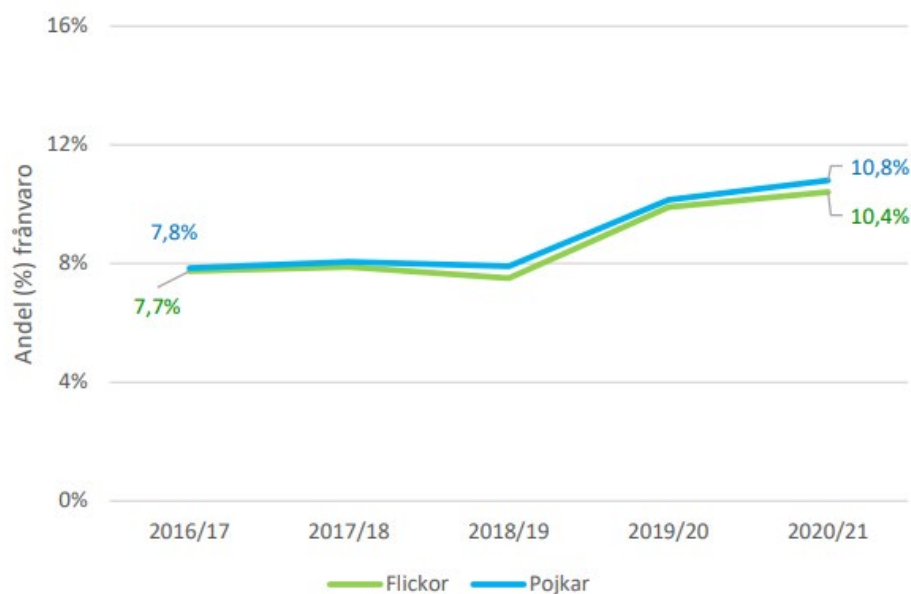
En av de viktigaste skyddsfaktorerna för ungas psykiska hälsa är att gå ut grundskolan med godkända betyg. Idag är skolfrånvaro ett utbrett problem som kan påverka elevers genomförande av skolgången.

I gruppen elever med mycket hög frånvaro (över 30%) på kommunala skolor, återfinns något fler pojkar än flickor (420 pojkar och 389 flickor). Under läsåret 2019/2020 ökade antalet från 2% till 4% och under läsåret 2020/2021 har siffrorna åter vänt neråt, men ligger fortfarande betydligt högre än de gjort tidigare (figur 5). Sannolikt är detta en effekt av pandemin som kommer att plana ut, men de preliminära resultaten för läsåret 2021/22 visar att den totala frånvaron fortsatt ligger på en högre nivå än vad som tidigare varit normalfallet, både för elever och personal.

Figur 5: Frånvaro elever läsårsvis, könsuppdelad: Elever med frånvaro över 30 procent, kommunala skolor Uppsala läsåret 2016/17–2020/2021. Källa: Utbildningsförvaltningen, egen uppföljning

Samma ökning av frånvaro mellan läsåret 2018/2019 och 2019/2020 syns även i den totala frånvaron för den kommunala grundskolan där trenden med ökande frånvaro fortsatt under 2020/2021 (figur 6). Pojkarna har högre andel frånvaro även i den totala sammanräkningen av frånvaro för grundskolan.

Figur 6.: Frånvaro elever läsårsvis, könsuppdelad: kommunala skolor Uppsala läsar 2017/18–2019/2021
Källa: Utbildningsförvaltningen, egen uppföljning

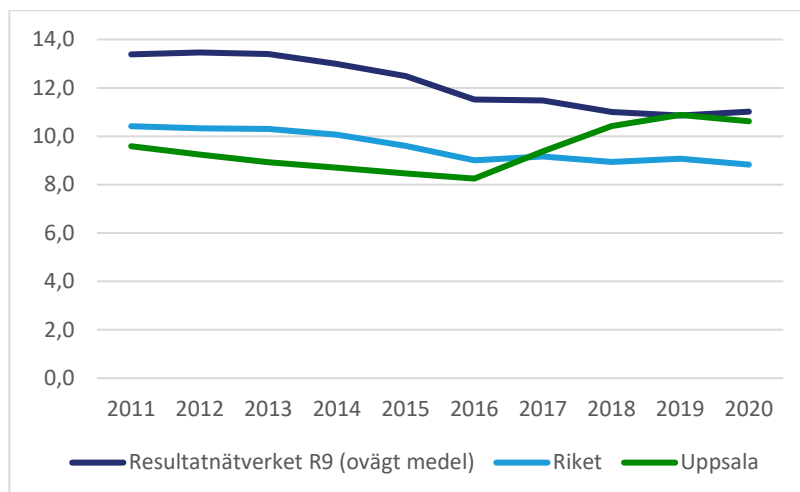
Skolorna har planer för att upptäcka problematisk frånvaro i ett tidigt skede, och ska när detta upptäcks, utreda orsakerna och sätta in åtgärder för att förebygga frånvaron. När skolan inte lyckats med sina åtgärder och behöver ytterligare insatser kan de ansöka om hjälp från kommunens skolkoordinatorer för ökad skolnärvaro. Historiskt har pojkarna varit överrepresenterade bland de elevärenden som koordinatorerna har fått in, men under 2020 var det lika många pojkar som flickor. Skolkoordinatorerna har haft ett särskilt uppdrag att säkerställa att pojkar och flickor ges ett likvärdigt stöd i att återgå till skolan. Under 2021 rörde 55% av de inkomna ärendena pojkar.

Utbildningsnämnden arbetar aktivt med flera delar av skolnärvarons betydelse för psykisk hälsa. Den negativa trenden med fortsatt ökad skolfrånvaro är sannolikt en effekt av pandemin som kan förväntas plana ut, men de preliminära siffrorna för läsåret 2021/22 visar att den totala frånvaron fortsatt att ligga på en högre nivå än vad som tidigare varit normalläge. Det är högst angeläget att utbildningsnämnden fortsätter arbetet för att öka skolnärvaro och att utvecklingen följs nogsamt.

Ekonomisk och social utsatthet

Indikator: Andel (procent) invånare 0–19 år i ekonomiskt utsatta hushåll (låg inkomst eller ekonomiskt bistånd) ska minska.

Utveckling: 2018: **10,9%** 2020: **10,6%**

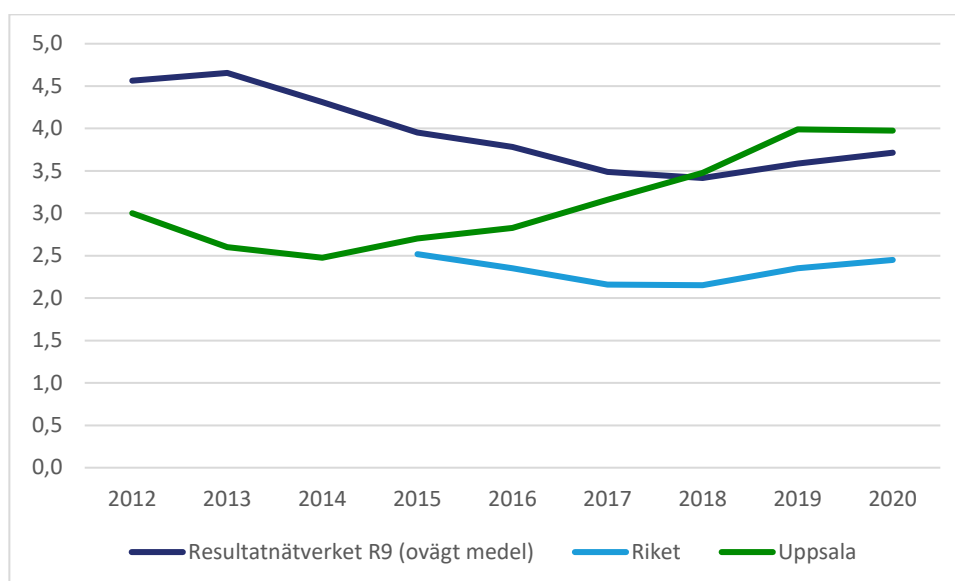
Figur 7. Andel invånare 0–19 år i ekonomiskt utsatta hushåll 2011–2020

Källa: Statistiska Centralbyrån via Kolada

I Uppsala har andelen barn och unga (0–9 år) som lever i ekonomiskt utsatta hushåll minskat något från 10,9 procent under 2019 till 10,6 procent under 2020 (figur 7). Uppsala har fortsatt en högre andel unga invånare (0–19 år) i ekonomiskt utsatta hushåll än genomsnittet i Sverige (8,8 procent) men något lägre än i R9-nätverket (11 procent). Även om utvecklingen går i rätt riktning är andelen, sett i ett längre perspektiv, relativt hög. Uppsalas stora mottagande av nyanlända antas i viss utsträckning ha lett till ökningen under 2017–2019. Detta till följd av att det tagit lång tid för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden.

Indikator: Andel (procent) barn i befolkningen som ingår i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd ska minska.

Utveckling: 2019: 4% 2020: 4%

Figur 8. Andel barn i befolkningen som ingår i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd (U31809) 2012–2020.

Källa: Socialstyrelsens register över ekonomiskt bistånd samt Registret över totalbefolkningen via Kolada

Avseende andel barn i befolkningen som ingår i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd har det inte skett någon förändring i Uppsala mellan 2019 och 2020 utan

andelen är fortsatt 4 procent (figur 8). År 2019 var första året sedan 2012 då andelen hushåll i behov av ekonomiskt bistånd inte ökade i Uppsala. Det är fortsatt höga nivåer i ett historiskt perspektiv och högre än genomsnittet i Sverige och i R9-nätverket. Resultaten som redovisas här är den senaste möjliga statistiken. En eftersläpning i tillgänglig statistik gör att en aktuell bedömning är svår.

Genomförda åtgärder:

Sedan 2019 har arbetsmarknadsnämnden arbetat med genomförandet av en 26-punktsplan för fler uppsalabor i jobb 2019–2022. En effekt som visat sig under åren då planen genomförts är att andelen av den arbetsföra befolkningen som uppbär ekonomiskt bistånd minskat. I Uppsala kommun finns målet om att max fyra procent av Uppsalas invånare har ekonomiskt bistånd.

Planen pekar ut fyra prioriterade målgrupper:

- Barnfamiljer där föräldrarna/föräldern studerar svenska för invandrare.
- Utrikesfödda kvinnor och kvinnor i etablering eller som studerar svenska för invandrare.
- Personer som inte får något stöd av Arbetsförmedlingen.
- Personer nära arbetsmarknaden som gör framsteg i sina studier.

Arbetsmarknadsnämnden har ett ständigt pågående arbete för att förvaltningens resurser i större omfattning ska gå till insatser och inte förvaltning, ett fokus på arbetsmarknads- och utbildning samt effektiva processer som möjliggör snabb genomströmning. De senaste åren har en etablering av utbildnings- och jobbcenter i Gottsunda och Gränby/Kvarngärdet skett, vilket har inneburit att nämnden har ökat sin närvaro i respektive stadsdel. Det har även medfört en högre tillgänglighet till arbetsmarknadsinsatser som resulterat i att fler får möjlighet att finna vägar till att försörja sig. En fortsatt digitalisering av ansökningsförfarandet inom ekonomiskt bistånd har bidragit till möjliggörandet att frigöra tid för individuell uppföljning.

- Under 2022 har arbetsmarknadsnämnden startat projektet "Arbetslivsintro". Projektet bedrivs i samverkan med Region Uppsala med medel från samordningsförbundet och innebär att klienter som är sjukskrivna och som uppbär ekonomiskt bistånd erbjuds förrehabiliterande insatser för att på sikt nå egenförsörjning. Insatser för att bryta det långvariga utanförskapet har betydelse såväl för individen som för familjemedlemmar och kan vara av stor betydelse för barn och ungas välmående.
- Inom avdelning socialtjänst- ekonomiskt bistånd bedrivs insatsen Ungdomssamtal. Samtalen syftar till att bryta bidragstagandet samt motivera och vägleda ungdomar till studier och/eller arbete. Socialsekreterare har särskilt uppdrag att genomföra ungdomssamtal i ärenden där det finns ungdomar som inom ett år kommer att avsluta sina studier på gymnasiet och som då också kommer att avslutas från föräldrarnas hushåll. Ungdomar i hushåll bosatta i området Gottsunda har valts ut för samtal och under perioden september- december 2021 deltog 34 ungdomar i minst ett samtal. Arbetet med ungdomssamtalen kommer att fortsätta under 2022 så att fler ungdomar i hushåll som uppbär ekonomiskt bistånd så att fler kan få ta del av insatsen.

- En enhet inom avdelningen socialtjänst-ekonomiskt bistånd har utvecklat samverkan med utbildnings- och jobbcenter arbetsmarknad för att enhetens målgrupp sjukskrivna ska få stöd med arbetsrehabiliterande insatser. Enheten arbetar med information om, och stöd till, att söka barnomsorg i kontakter med invånare/klient och i samband med uppföljning av planeringen.

Analys:

Det finns ett starkt samband mellan barn och ungas oro för familjens ekonomiska situation och deras psykiska hälsa. Redan vid tidig ålder är barns fysiska och psykiska hälsa ojämnt fördelad utifrån familjens socioekonomiska situation. Mot den bakgrunden innebär ekonomisk utsatthet en ökad risk för psykisk ohälsa.

Att leva med långvarigt ekonomiskt bistånd indikerar att de ekonomiska utmaningarna i hushållet inte är tillfälliga till följd av exempelvis kortvarig arbetslöshet. För barn som växer upp i en familj med långvarigt ekonomiskt bistånd kan de negativa konsekvenserna bli omfattande. Då ekonomisk utsatthet har en stor betydelse för barns och ungas psykiska hälsa är det fortsatt angeläget att vidta åtgärder för att minska antalet barn och unga som lever i ekonomiskt utsatta hushåll.

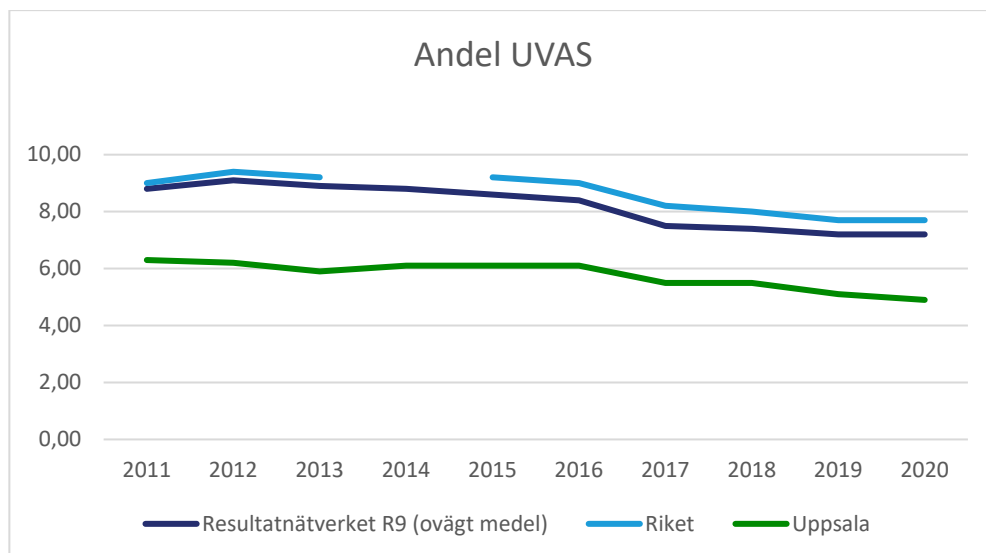
Lärdomar från arbetsmarknadsnämndens insats Ungdomssamtal är att det finns behov hos ungdomar i hushåll som uppstår ekonomiskt bistånd kring att få information om hur studielån, högre studier och arbetsmarknaden fungerar. Enligt arbetsmarknadsförvaltningen bidrar samtalen till stor nytta för att förebygga att ungdomarna i framtiden ska bli biståndstagare. Behovet bedöms vara stort kring information och kunskap om vägar vidare i arbete och studier under och efter genomförda gymnasiestudier. Ett av socialtjänstens uppdrag är att främja människors ekonomiska och sociala trygghet genom att frigöra och utveckla personens egna resurser. Ett sätt att jobba med uppdraget är förebyggande arbete med ungdomar i hushåll som har ekonomiskt bistånd. Det är fortsatt viktigt att vidta åtgärder för att ge unga stöd och insatser för att snabbt komma ut på arbetsmarknaden och få en varaktigt bättre ekonomisk och social situation.

Indikator: Andel (procent) invånare (17–24 år) som varken arbetar eller studerar (UVAS)⁴ ska minska.

Utveckling: 2018: 5,5% 2020: 4,9%

---

⁴ Unga som varken arbetar eller studerar, UVAS, är en heterogen grupp som innefattar unga som är på väg att göra eller har gjort avbrott i gymnasiet, är samhällsplacerade, utan aktivitet eller nyinflyttade (även utrikes). I gruppen UVAS finns en tydlig överrepresentation av unga med funktionsnedsättningar, utländsk bakgrund, gifta kvinnor från hushåll som mottar försörjningsstöd, och unga med kort utbildning. Unga personer med en funktionsnedsättning blir ofta kvar i gruppen under mycket lång tid.

Figur 9. Andel invånare 17–24 år som varken arbetar eller studerar* (N02906) 2011–2020.

Källa: SCB, RAMS via Kolada

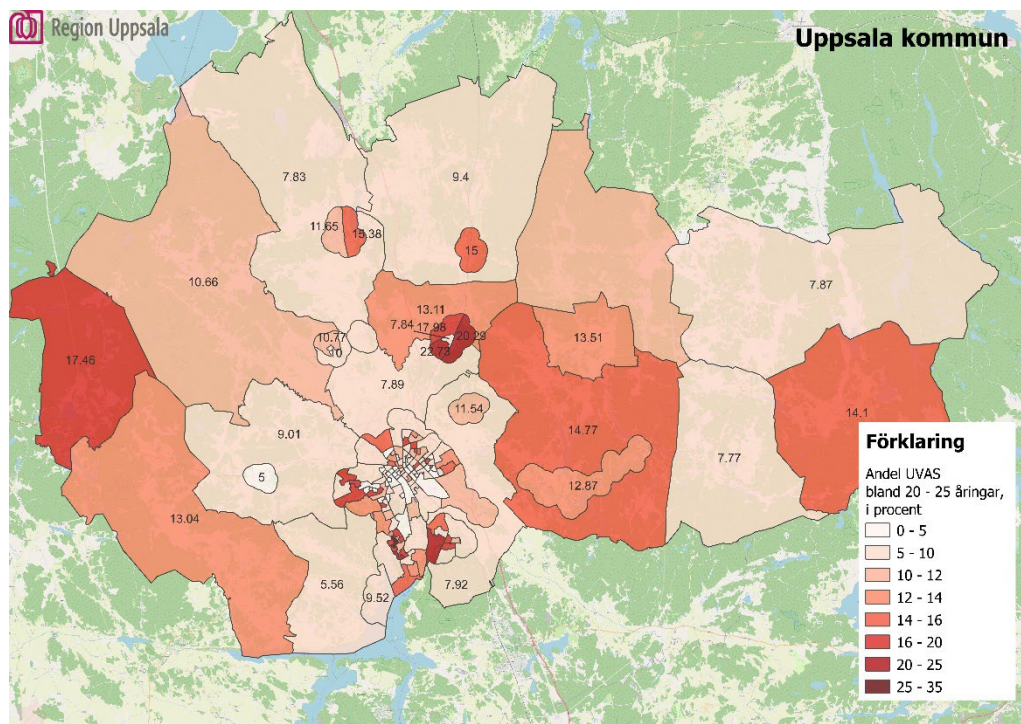
*Andel personer mellan 17 och 24 år som under kalenderåret inte haft inkomster som överskrider ett basbelopp, inte haft studiemedel, varit utbildningsregistrerad eller studerat vid SFI mer än 60 timmar. Till och med år 2014 exkluderades också de som arbetspendlat till Norge och Danmark. Källa: SCB, RAMS.

Andelen unga som varken arbetar eller studerar i Uppsala har minskat från 5,5 procent 2018 till 4,9 procent 2020 vilket är positivt (figur 9). Även sett i ett längre perspektiv är det tydligt att utvecklingen går i rätt riktning. Uppsala har en lägre andel UVAS än både genomsnittet i Sverige och i R9-nätverket. Resultaten som redovisas här är den senaste möjliga statistiken. UVAS-statistik levereras normalt med en fördröjning på 1,5–2 år vilket gör att en aktuell bedömning är svår.

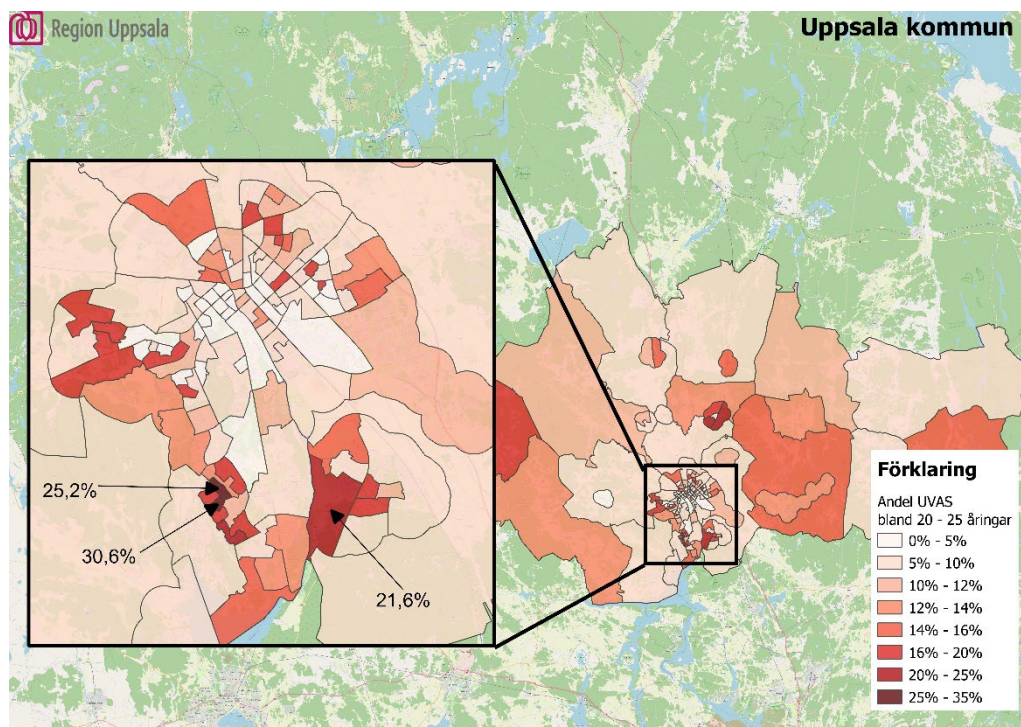
Region Uppsala publicerade i juni 2022 en regional kartläggning av unga som varken arbetar eller studerar i Uppsala län.⁵ Kartläggningen är baserad på registerdata från Statistiska centralbyrån för åren 2017–2019. Registerdata som använts i kartläggningen visar var målgruppen finns i länet och vad som utmärker individerna gällande egenskaper och förutsättningar. I kartläggningen redovisar Uppsala kommun i genomsnitt länets lägsta andel UVAS i åldersgruppen 20–25 åringar för år 2017 (8,09 procent). Samtidigt återfinns samtliga av de fem Demografiska Statistikområden (DeSO-områden)⁶ med högst andel UVAS i länet i Uppsala kommun (21,6 – 30,6 procent) (figur 10, 11). Figur 10 och 11 visar att det finns områden i Uppsala kommun med mycket hög andel UVAS i direkt anslutning till områden med mycket låg andel UVAS. Kartläggningen påvisar att medeltalet på kommunnivå kan vara missvisande då andelen UVAS skiljer sig åt avsevärt mellan olika områden i kommunen. Som en slutsats i kartläggningen lyfts behov utav fördjupad kartläggning av UVAS över en längre tidsperiod i syfte att öka kunskapen om målgruppen för att kunna planera och genomföra insatser med rätt utformning och fokus.

⁵ Region Uppsala, Unga som varken arbetar eller studerar- en första kartläggning med hjälp av mikrodata, juni 2022

⁶ DeSO står för Demografiska Statistikområden som SCB ansvarar för. DeSO-indelningen är konstant över tid och gör skillnad på områden på landsbygden, områden i tätorter och områden i centralorter, med hänsyn till antal invånare per område.

Figur 10. Andel (i procent) UVAS bland 20–25 åringar i Uppsala kommun 2017.
Källa: SCB registerdata, bearbetad av Region Uppsala

Figur 11. Andel (i procent) UVAS bland 20–25 åringar i centrala Uppsala 2017.
Källa: SCB registerdata, bearbetad av Region Uppsala

Genomförda åtgärder:

- En starkt samordning har skett inom utbildningsförvaltningen och ökat samarbete med arbetsmarknadsförvaltningen, kulturförvaltningen och socialförvaltningen samt med externa aktörer kring det kommunala

aktivitetsansvaret för unga som varken arbetar eller studerar. Inom ramen för samarbetet har en KAA-rutin för unga under 20 år tagits fram mellan utbildningsförvaltningen och arbetsmarknadsförvaltningen.

- SFI-mottagningen ingår i ett skolverksprojekt med skolor inom utbildningsförvaltningen för att arbeta med bland annat övergångsfrågor och enhetliga nivåbedömningar så att en elev ska kunna antas till rätt SFI-kurs. Fokus är övergången från SPRINT till SFI/grundläggande utbildning på Vuxenutbildning.
- Socialnämnden har flera pågående satsningar på åtgärder för tidig upptäckt och stöd till unga och deras familjer. Relationen mellan förälder och barn har stor betydelse för barnets psykiska och fysiska hälsa under hela livet. Skola och socialtjänst samverkar där det behövs en insats från Socialförvaltningen. Socialarbetare i skolan är ett exempel på en sådan insats. I Sävja driver Socialnämnden och Kulturnämnden ett projekt för att tidigt fånga upp behovet av föräldrastöd och meningsfull fritid för barn i årskurs 4 och 5 och deras familjer. Elever där det finns en oro fångas upp och det finns professionell samverkan för att stödet ska motiveras, nå fram och kontakt med familj tas. Projektet planeras att utökas till flera områden i Uppsala.
- Region Uppsala har organiserat sin verksamhet till en gemensam ingång för elever från 6 år med psykisk ohälsa vilket ger en enklare väg för familjer och ungdomar att söka stöd. Ungdomsmottagningarna är en samverkansform där ungdomar kan söka själva och socialförvaltningens kuratorer bemannar ungdomsmottagningar i samverkan med Region Uppsala. En utökad bemanning på familjecentralen Gottsunda har skett för att socialtjänsten i större utsträckning ska finnas på en arena där barnfamiljer finns och där olika former av stöd kan erbjudas från såväl Region Uppsala som socialförvaltning. Socialtjänsten samverkar även med Region Uppsala i metoden ”Barnsäkert 2” där kommunens familjeenheter och Region Uppsalas barnavårdscentraler i nära samverkan arbetar för att främja barns hälsa, förebygga ohälsa och minska risken att barn far illa.
- För att öka kunskapen om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) görs under 2022 en utbildningsinsats för socialtjänstens handläggare. Syftet är att barn, ungdomar och vårdnadshavare med NPF ska mötas av större förståelse, att insatser i högra grad ska anpassas till behoven samt att få en långsiktighet i arbetet med NPF. Satsningen görs i samverkan med riksförbundet Attention. Socialtjänsten har också anställt en psykolog med särskild kompetens inom NPF som finns som resurs att konsultera vid utredning och familjeärenden. Det kan handla om stöd till familjer gällande information och rådgivning till föräldrar med barn med NPF-problematik.

Analys:

För ungas psykiska hälsa är det viktigt att snabbt etablera sig på arbetsmarknaden eller studera vidare. Ungdomar utan gymnasieutbildning löper större risk att hamna i utanförskap och arbetslöshet. Samverkan kring unga som varken arbetar eller studerar är även viktig för att öka möjligheterna att förebygga psykisk ohälsa, kriminalitet och förhindra utanförskap. Enligt Arbetsförmedlingen saknar en tredjedel av de inskrivna

arbetslösa en fullständig gymnasieutbildning.⁷ Trots att antalet kortutbildade i befolkningen minskat är det en andel som har vuxit under det senaste decenniet. För att minska antalet unga som varken arbetar eller studerar (UVAS) bör kommunen fortsätta satsa på tidiga samordnade insatser både för att hitta vägar till etablering för de som riskerar att hamna i utanförskap och för de som redan befinner sig där. Nämnderna inom Uppsala kommun som har insatser för unga som varken arbetar eller studerar har sedan rapporten skrevs tydligare samordnat sig. Fortsatt samverkan och kunskapsinhämtning om målgruppen är viktig för att kunna planera och genomföra både förebyggande och direkta insatser med rätt utformning och fokus. Då det inte finns aktuell statistik kring målgruppen unga som varken arbetar eller studerar är en analys av utvecklingen svår att göra.

Barn och ungas fria tid

Indikatorer:

Inom det här området finns inga nya uppgifter att redovisa avseende utvecklingen. Nedan följer en redogörelse av vidtagna åtgärder inom området.

Genomförda åtgärder:

I samband med att rapporten beslutades i kommunstyrelsen i juni 2021 uppfördes ett hemställande till kulturnämnden och idrotts- och fritidsnämnden att se över möjligheten att ta fram uppsökande metoder för att nå de barn och unga som idag inte deltar i fritidsaktiviteter i syfte att möjliggöra ökat deltagande. Arbetet för att ta fram uppsökande metoder är uppstartat av kulturnämnden och leds utav Fritid Uppsala. Kulturnämnden har utvecklat konceptet Fritidslots och en implementering av insatsen pågår i samverkan med RF-SISU Uppland och andra samverkansparter. Fritidslotsarna har lanserats under sommaren 2022 med fokus på att besöka och informera mellanstadiebarn under 2022.

Det finns utmaningar som i rapporten framstår som särskilt viktiga för Uppsala kommun att arbeta med inom området barn och ungas fria tid. Dels uppger en relativt stor andel unga i Uppsala att kostnader för fritidsaktiviteter hindrar dem från att delta i aktiviteter. Dels avviker unga hbtq-personer, unga med funktionsnedsättningar och utrikes födda unga kvinnor i Uppsala kommun redan i tonåren från övriga grupper i samma ålder gällande deltagande i fritidsaktiviteter.

I uppföljningsrapporten av kommunens integrationsarbete för 2021 följs andelen utrikesfödda unga tjejer i Uppsala som uppger att de är med i en förening, klubb, sällskap eller organisation med målsättningen att deltagandet ska öka.⁸ I rapporten beskrivs svårigheter med att nå flickor som redan kommit hem efter skoldagens slut. Kommunen har därför satsat på att öka möjligheterna till aktiviteter i anslutning till skoldagen och innan hemgång. Delvis har detta skett genom riktat stöd till föreningar som bedriver den typen av aktiviteter samt genom att kommunen i egen regi i högre grad erbjuder aktiviteter i anslutning till skoldagen.

⁷ Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknaden för kortutbildade, 2022

⁸ Uppsala kommun, rapport Integration i Uppsala 2021 nuläge och uppföljning.

Nedan följer exempel på genomförda aktiviteter med potential att påverka utvecklingen positivt.

Idrotts- och fritidsnämnden har:

- bedrivit projektet *Psykisk hälsa och NPF* tillsammans med föreningen Fyrisgården och RF-SISU Uppland 2021–2022. Projektet syftar till att minska den psykiska ohälsan bland personer med funktionsnedsättning vilket sker genom utbildning och öka tillgången till aktiviteter. Inom projektet har 120 kommunala fritidsledare genomfört utbildning i bemötande och ett 40-tal föreningsledare har gått Folkhälsomyndighetens utbildning *Ledare som lyssnar*. I projektet genomförs uppsökande verksamhet, utveckling av ”Tips och Trixbank”, framtagande av podd med tillhörande chatt samt en pott som förvaltas av RF-SISU Uppland, ”Alla ska ha råd”. Potten möjliggör för föreningar att söka ersättning för de barn och unga som inte har råd att delta.
- sedan tidigare utbildat och tagit fram en handbok i ”Jämställd, jämlik och normkritisk förening”. Handboken ligger nu till grund för en fortsatt utbildning ”Trygg idrott” som genomförts gemensamt med RF-SISU Uppland och Rädda Barnen. Nämnden har utifrån detta beslutat om ett hjälpmedel för både tjänstepersoner och föreningar, ”Åtgärdstrappan”, i hur arbete för att säkra upp miljön för barn och unga kan bedrivas.

Kulturnämnden har:

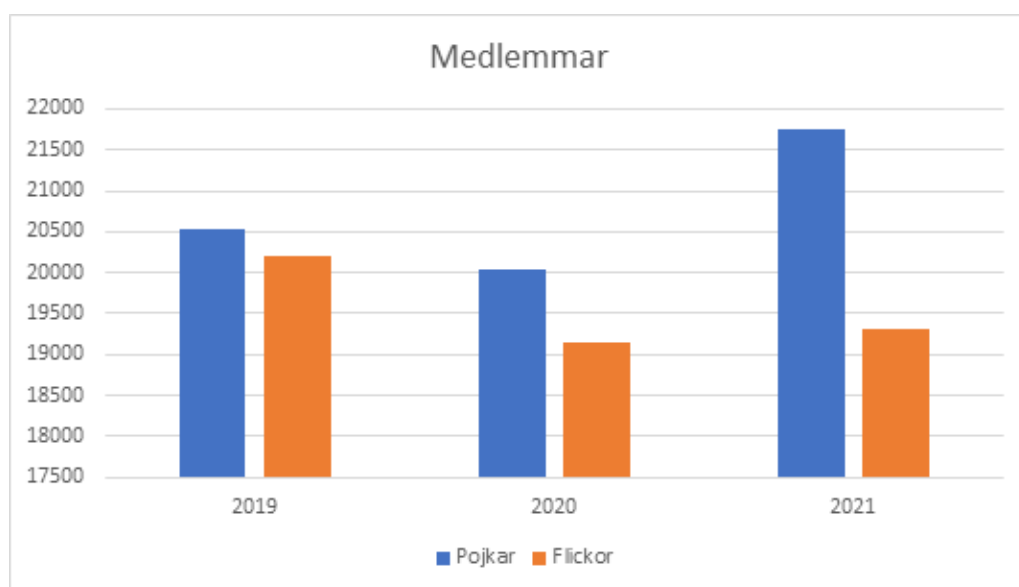
- med statligt stöd bedrivit kompetensutveckling och metodutveckling i Fritid Uppsala kring psykisk hälsa för barn och unga med NPF och naturpedagogik (fler uteaktiviteter i närmiljön). Nämnden har deltagit i Friluftslivets år 2021 med stöd från Svenskt Friluftsliv.
- lagt stort arbete på digitalisering under pandemin. Ett nätverk med medarbetare från samtliga enheter inom Fritid Uppsala har träffats kontinuerligt och utbytt erfarenheter och tips på digitala aktiviteter. Grand kulturhuset har utvecklats som livescen med utveckling av streamingtjänster vilket har resulterat i många nya besökare och spelningar.
- anordnat fler aktiviteter i direkt anslutning tills skoldagen för ökad tillgänglighet och ökad jämställdhet. Allaktivitetshuset Allis har bedrivit pop-up verksamhet i parker under sommaren och utvecklat samverkan med föreningar, skolor och fritidsverksamheter för ökad tillgänglighet.
- arbetat med att starta upp allaktivitetshus i Gränbyskolan och utveckling av allaktivitetshus i Gottsunda. På Arla Guldko-prisutdelningen 2021 vann Gränby allaktivitetshus och Gränbyskolans restaurang i kategorin Årets Frukostlyft för sitt arbete med att servera frukost och därmed förbättra förutsättningarna för eleverna att orka hela skoldagen.
- I samverkan mellan idrotts- och fritidsnämnden och kulturnämnden har Uppsala Summer Zone 2022 genomförts. Syftet är att öka antalet aktiva barn och unga samt verka för en mer inkluderande och jämlik fritid. Tillsammans med Fritid Uppsala och Fritidsbanken har fram till skolstart 22 001 besökare kunnat delta i både spontana och föreningsdrivna aktiviteter på Summer Zone. Jämfört med Summer Zone 2021 har deltagandet under sommaren 2022

ökat med 6 700 besökare fram till den 14:e augusti.⁹ Fritid Uppsala bemannade verksamheten hela sommaren och ansvarade för handledning av feriearbetare. För att fortsätta utveckla platsen har besökare på Summer Zone kunna via QR-kod och via idélåda kunna lämna in synpunkter.

- Idrotts- och fritidsnämnden, kulturnämnden och äldrenämnden har tillsammans med RF-SISU Uppland ingått i ett idéburet offentligt partnerskap som syftar till att stärka parternas arbete för en god och jämlik hälsa för barn och unga, vuxna och äldre i Uppsala kommun.

Analys:

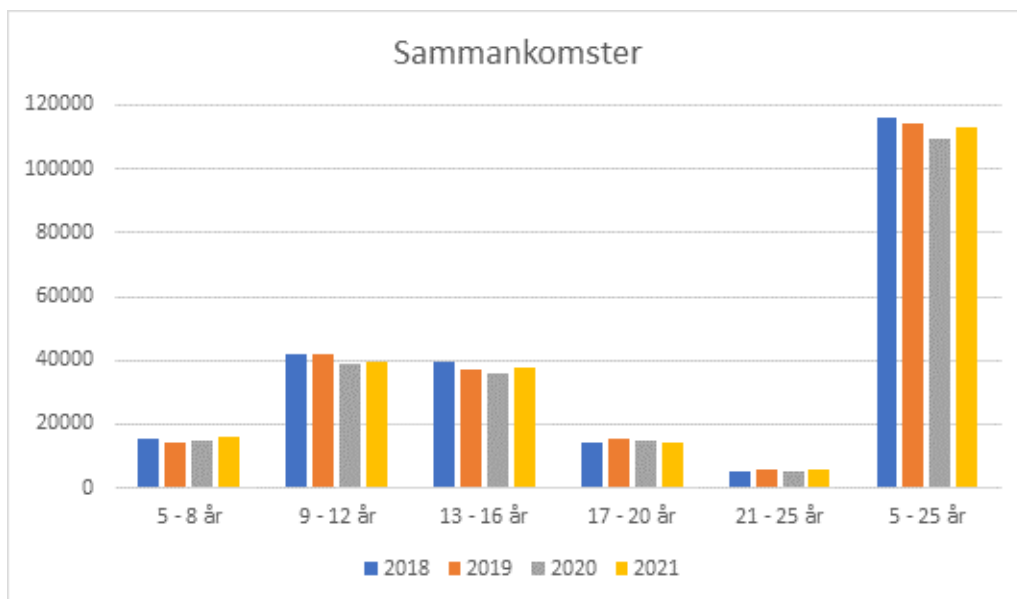
För föreningsaktiviteter för barn och unga visar Idrotts- och fritidsnämndens statistik att antalet medlemmar i föreningsaktiviteter i åldern 5–25 minskade från 2019 till 2020 för både flickor och pojkar (figur 12). 2021 sågs en ökning av medlemmar för pojkar och en försiktig återgång för flickor tillbaka till föreningsaktiviteter till läget innan pandemin.

Figur 12. Antal medlemmar i föreningsaktiviteter, flickor och pojkar i åldern 5–25 år, avser 2019–2021. Källa: Idrott- och fritidsnämnden, egen uppföljning

Idrotts- och fritidsnämndens statistik på antal sammankomster, det vill säga aktivitetstillfällen för barn och unga i åldern 5–25 år, visar att antalet aktiviteter minskade mellan 2019 och 2020 (figur 13). Mellan 2020 och 2021 sågs en ökning. När denna statistik jämförs med antal sammankomster 2019, ses en gradvis återgång till normalläge. Utvecklingen bedöms vara en effekt av pandemin då kommunen liksom föreningar i enlighet med restriktionerna pausade verksamhet på fritiden vilket inte möjliggjorde att barn och unga hade en organiserad fritidsaktivitet att gå till.

⁹ Uppsala Summer Zone har öppet för besökare fram till 11:e september 2022.

Figur 13. Antal sammankomster i föreningsaktiviteter för barn och unga i åldern 5–25 år 2018–2021.
Källa: Idrott- och fritidsnämnden, egen uppföljning

Det finns ett fortsatt behov för kommunen av att arbeta för att öka deltagande i fritidsaktiviteter för de barn och unga som idag inte deltar. Med största sannolikhet har den pågående pandemin haft stor påverkan på hela föreningslivet då ett kraftigt minskat deltagande setts. En återgång i antalet medlemmar i föreningsaktiviteter i åldern 5–25 kan ses för pojkar och flickor under 2021, men det bedöms ta längre tid för flickor att komma tillbaka till föreningsaktiviteter. Ett speciellt fokus bör riktas till de grupper som inte deltar i fritidsaktiviteter i samma utsträckning såsom unga hbtq-personer, unga med funktionsnedsättningar och utrikes födda unga kvinnor. Genom att ett fortsatt arbete med uppsökande verksamhet, aktiviteter i anslutning till skoldagen, och riktade prova-på-insatser kompletterats med ytterligare kommunikationsinsatser samt utvecklingen av projektet inom psykisk hälsa och fritidslotsar har kommunen ett pågående arbete som går i denna riktning. Det är fortsatt av vikt att stöd ges till föreningar att kunna återstarta sina verksamheter för att skapa möjligheter till mer aktivitet för barn och unga.

Delaktighet och inflytande

Indikatorer:

Inom det här området finns inga nya uppgifter att redovisa avseende utvecklingen. Nedan följer en redogörelse av vidtagna åtgärder inom området.

Genomförda åtgärder:

Ett flertal insatser har genomförts under året i syfte att främja delaktighet och inflytande hos barn och unga i Uppsala.

- Inom ramen för arbetet med valet 2022 görs särskilda insatser som syftar till att öka valdeltagandet i de samhällsgrupper och de områdena där valdeltagandet tidigare varit lågt. Bland annat planeras för genomförande av skolval vilket ger elever oavsett bakgrund och intresse möjligheten att

undersöka demokratin. Skolval riktas till gymnasieelever och högstadieelever i samband med valet 2022 och genomförs av myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Skolval är ett sätt att förbereda elever på att rösta genom ett simulerat val men ger också tillfälle att prata demokrati och politik i klassrummet och att arrangera spännande aktiviteter både inför, under och efter valdagen. Ett skolval arrangeras på samma sätt som vanliga val, alltså med valsedlar, valskärmar, röstlistor, valurnor och rösträknare. Skolval arrangeras av elever eller elever och lärare tillsammans på skolorna, ofta genom elevkår eller skolförening.

- Inom ramen för uppdraget att utveckla arbetssätt för att engagera kommunens invånare i klimatfrågor genomförs en kartläggning och analys av hur kommunen ska arbeta strategiskt och systematiskt med att involvera invånarna i klimatomställningen. Arbetet fokuserar särskilt på barns och ungas delaktighet.
- Vid planering av ombyggnad av lekplatser har särskilda satsningar gjorts för att få in barn i olika åldrars önskemål och synpunkter på det som ska anläggas. I flera fall har kommunen haft kontakt med närliggande förskolor och skolor och varit ute tillsammans med barnen som på olika sätt fått uttrycka sina önskemål genom att prata eller teckna.
- Nätverket Fritid för alla bildades hösten 2002 och samordnas av Fyrisgården. Nätverket som består av representanter från olika föreningar, organisationer, Uppsala kommun och habiliteringen för barn och vuxna i Region Uppsala vill verka för en aktiv fritid för alla, oavsett funktionshinder. Fritid för alla har kontinuerligt dialoger där barn och unga med funktionsnedsättning får möjlighet att möta tjänstepersoner och politiker och ställa konkreta frågor, utifrån olika teman, för att möjliggöra inflytande och en känsla av delaktighet.
- Idrotts- och fritidsnämnden arbetar med så kallade kvalitetspoäng. Kvalitetspoäng måste alla föreningar som vill ansöka om idrotts- och fritidsnämndens verksamhetsbidrag till barn- och ungdomsföreningar och övriga bidrag årligen ansöka om. I ansökan ska bland annat föreningarna tala om hur de implementerar barn och ungas synpunkter i verksamheten.
- Elever i årskurs 3, 4 och 5 på Sverkerskolan, som deltog i projektet Aktiv skolväg, ombads att föreslå namn på en namnlös park i Luthagen. Namngivningsnämnden beslutade den 30 november 2021 att anta, det av eleverna föreslagna, namnet Geometriparken.

Analys:

Att känna sig delaktig och ha möjlighet att påverka sina levnadsvillkor och sin framtid har ett starkt samband med psykisk hälsa. Därför behöver barn och unga få inflytande för att kunna delta i samhällsutvecklingen och påverka sina levnadsvillkor i Uppsala kommun. Med ett systematiskt proaktivt arbetssätt där barn och unga aktivt tar del både i framtagande av arbetsformer, såväl som i problemformuleringar, processer och lösningar kan kommunen öka barn och ungas delaktighet och inflytande. Det finns idag ett flertal kommunövergripande uppdrag som syftar till att skapa delaktighet och inflytande för barn och unga, de flesta med utgångspunkt i kommunens inriktningsmål 8 - I Uppsala ska ingen lämnas utanför och invånare, organisationer och näringsliv ska

vara delaktiga i att utforma samhället¹⁰, exempelvis i uppdrag 28. Utarbeta en systematik för att skapa likvärdiga möjligheter för invånarna att vara delaktiga i utvecklingen av Uppsala där barn och unga är prioriterade. De beslutade uppdragen och åtgärderna bör ses ur ett helhetsperspektiv och arbetet bör synkroniseras för att skapa kommundemensamma systematiska arbetsformer för hur Uppsala kommun arbetar med barn och ungas delaktighet och inflytande.

Uppsala kommun arbetar på många arenor för att göra barn och unga delaktiga i processer och insatser. I rapporten uppmärksammades dock att det saknas forum eller en plattform inom kommunen där unga själva kan väcka frågor som är viktiga för dem, och en systematik för hur detta görs. För ökad delaktighet och inflytande måste det finnas reella påverkansmöjligheter för barn och unga. Uppsala kommun bör fortsätta att utveckla arbetet med att finna, såväl som skapa, kanaler och informationsvägar till forum där barn och ungdomar befinner sig.

Suicidpreventivt arbete

Indikator: antal yrkesprofessionell personal som möter unga i riskgrupp för suicid i sitt arbete som har genomgått suicidpreventiv utbildning ska öka.

Utveckling: 2021: 485

Tabell 1. Antal yrkesprofessionella i Uppsala kommun som möter unga i riskgrupp för suicid i sitt arbete som har genomgått suicidpreventiv utbildning, avser 2021–2022. Källa: Kommunledningskontoret, egen uppföljning

Antal yrkesprofessionella som genomgått suicidpreventiv utbildning på respektive förvaltning:	År 2021	År 2022 t. o. m maj månad
Arbetsmarknadsförvaltningen	400	45
Utbildningsförvaltningen - gymnasiet	69	9
Kulturförvaltningen	16	9
Socialförvaltningen		300 (påbörjat utbildning)
Totalt antal yrkesprofessionella som genomgått suicidpreventiv utbildning i kommunen:	485	363

Antal yrkesprofessionell personal inom kommunen som möter unga i riskgrupp för suicid i sitt arbete och som har genomgått suicidpreventiv utbildning har ökat (tabell 1). Detta är en ny indikator som kommunen inte följt tidigare, därav finns ingen statistik för tidigare år.

Genomförda åtgärder:

I samband med att rapporten beslutades i kommunstyrelsen gavs ett uppdrag till kommunledningskontoret att samordna och stödja nämnderna i det suicidpreventiva arbetet i enlighet med *Vägledning till suicidpreventivt arbete inom Uppsala läns*

¹⁰ Uppsala kommun, Mål och budget 2022

*kommuner.*¹¹ Under 2022 pågår ett projekt på hållbarhetsavdelningen med målsättning att ta fram en koncerngemensam struktur för kommunens suicidpreventiva arbete utifrån den läns-gemensamma vägledningen. Genom att vidareutveckla och skapa kontinuitet i Uppsala kommuns arbete med suicidprevention ges möjlighet för att arbetet ska kunna integreras i ordinarie verksamhet och ingå inom befintlig ram framöver.

I den läns-gemensamma vägledningen föreslås ett antal områden som kommunen kan arbeta utifrån för att minska suicid. Nedan beskrivs berörda förvaltningars pågående arbete utifrån dessa områden.

Medarbetare som möter riskgrupper ges stöd och utbildning i sin yrkesprofessionella roll.

- På arbetsmarknadsförvaltningen har 450 medarbetare vars målgrupp är 16–64 år deltagit i suicidpreventiv utbildning under 2021–2022. Samtliga medarbetare inom utbildnings- och jobbcenter (arbetsmarknad) och (utveckling och service), socialtjänst, ekonomiskt bistånd samt två enheter inom vuxenutbildning har deltagit i Suicide zeros *Våga fråga* utbildning. Under hösten 2022 kommer ytterligare grund- och fördjupningsutbildning inom suicidprevention att genomföras.
- Utbildningsförvaltningen har riktat suicidpreventiva utbildningsinsatser till gymnasieskolornas elevhälsoteam. 6 av 8 gymnasieskolors elevhälsoteam har hittills fått utbildningen *Första hjälpen till psykisk hälsa (MHFA)*.
- På kulturförvaltningen har merparten av fritidsledarkåren genomgått Folkhälsomyndighetens utbildning om psykisk hälsa *Ledare som lyssnar och medarbetare utbildas även i Första hjälpen till psykisk hälsa och Våga fråga*.
- Flertalet medarbetare inom socialförvaltningen genomgår under 2022 utbildningssatsningen *Psyk-E bas suicid*.
- I förskolan sker satsningar för att kunna stödja barn och deras familjer i ett tidigt skede. Femton rektorer har genomgått utbildningen *Psyk-E bas suicid* och samtliga rektorer och ledningsgrupp inom förskolan ska under 2022 genomgå utbildningen *Traumamedveten omsorg*. Medarbetare erbjuds att genomgå Uppsala universitets uppdragsutbildning *Flerspråkighet och interkulturalitet*. Kursens innehåll bearbetar bland annat de utmaningar som många verksamheter kommer att mötas av i och med mottagandet av barn på flykt.
- I samverkan med Region Uppsala har medarbetare på flera förvaltningar inom kommunen utbildats till att bli instruktörer i utbildningen *Första hjälpen till psykisk hälsa*. Dessa instruktörer har sedan vidare utbildat medarbetare på sin egen förvaltning till att bli ”Första hjälpare” med ökade kunskaper om psykisk ohälsa och beredskap att bemöta barn och unga som mår dåligt psykiskt.

---

¹¹ Uppsala kommun, kommunstyrelsens verksamhetsplan 2022

Kommunen har identifierade nyckelpersoner med tid, utrymme och mandat att arbeta med suicidprevention.

Suicidpreventionsombud finns på flertalet av kommunens förvaltningar (figur 14). Ombuden samordnar stödet kring det suicidpreventiva arbetet på respektive förvaltning. Kommunledningskontoret sammankallar ombuden i ett nätverk för att stödja förvaltningarna i implementeringen av arbetet. Förvaltningarna har kommit olika långt i implementeringen av det suicidpreventiva arbetet. För vissa av förvaltningarna har pandemin utgjort en utmaning i att kunna prioritera de suicidpreventiva insatserna så som att hålla i utbildningarna digitalt eller avsaknad av resurser för att leda utbildningar.

Figur 14. Uppsala kommuns förvaltningar som har suicidpreventionsombud

Genomföra förvaltningsövergripande händelseanalyser

Uppsala kommun genomförde 2021 en händelseanalys sedan en ung person avslutat sitt liv. Då kommunen inte hade en rutin för händelseanalyser efter suicid genomfördes den aktuella händelseanalysen som ett pilotuppdrag. Erfarenheter från den genomförda händelseanalysen har kommunen kunnat tagit tillvara i en pågående process för att ta fram en läns-gemensam rutin för händelseanalyser.

Ett initiativ för att ta fram en läns-gemensam rutin för händelseanalyser vid suicid hos barn och unga upp till 18 år påbörjades under 2021 på beslut av den regionala tjänsteledningen hälsa, stöd, vård och omsorg (TL HSVO). Uppdraget gavs till redaktionsrådet och processen leds av Region Uppsala. En arbetsgrupp startades upp med representation från Redaktionsrådet, Region Uppsala, Tierps kommun och Uppsala kommun som representeras av hållbarhetsavdelningen på kommunledningskontoret och avdelning barn- och elevhälsa på utbildningsförvaltningen. Den framtagna rutinen förväntas beslutas i tjänsteledning hälsa, stöd, vård och omsorg under hösten 2022.

Analys:

Under 2000-talet har i genomsnitt 22 barn dött i suicid årligen i Sverige.¹² De allra flesta var mellan 13–17 och ungefär lika många pojkar som flickor.¹³ I Uppsala län sker i genomsnitt 50 konstaterade suicid varje år (15 år och uppåt) varav i genomsnitt 2 sker bland ungdomar 19 år och yngre. Uppskattningsvis sker cirka 500 suicidförsök årligen i Uppsala län. När ett suicid hos en ung person har inträffat berörs många människor. Familj, vänner och närstående drabbas svårt, men även skolkamrater och personal i olika verksamheter. Det uppskattas att det finns cirka 6–10 anhöriga kring varje suicid och suicidförsök vilket innebär att mellan 3 000–5 000 närstående i Uppsala län, däribland unga syskon, årligen påverkas av dessa suicidförsök och suicid. Anhöriga till någon som tagit sitt liv är själva en riskgrupp för suicid.

För att Uppsala kommun ska kunna bidra till att minska antalet suicid och suicidförsök behövs en långsiktighet, systematik och kontinuitet i det förebyggande suicidpreventiva arbetet. Kommunens suicidpreventiva arbete har huvudsakligen ett fokus på förebyggande insatser som kan genomsyra all kommunal verksamhet, få så stor spridning som möjligt och därmed ges störst möjlighet till effekt.

Det har inte ännu skett några suicidpreventiva insatser skett direkt till målgruppen barn och unga. Utbildningsförvaltningen planerar att genomföra riktade insatser genom föreläsning direkt till målgruppen elever åk 9 och åk 2 på gymnasiet under höstterminen 2022. En elevutbildning för elever i grundskolans årskurs 9 och år 2 på gymnasiet är under utarbetande och planeras att genomföras preliminärt under 2023.

Suicide zero skickades hösten 2021 ut en enkät om kommunernas arbete med att förebygga suicid som besvarades av 181 kommuner, däribland Uppsala kommun. Svaren på frågorna, som utgick från en sammanställning av suicidpreventiva insatser med starkt stöd i forskning, redovisas i *Suicide Zeros kommunbarometer 2022*.¹⁴ Uppsala kommun bedöms i rapporten ha ett suicidpreventivt arbete på flera viktiga områden, men rutiner och insatser behöver utvecklas.

Bedömningen är att det suicidpreventiva arbetet i Uppsala kommun är fortfarande i ett tidigt implementeringsskede och det finns ett fortsatt behov av att kommunledningskontoret samordnar och stödjer nämnderna i det suicidpreventiva arbetet så att ett systematiskt och hållbart arbetssätt ska kunna integreras i ordinarie verksamhet framgent.

Avslutning

Avslutningsvis kan det konstateras att fem av de totalt sex indikatorer som har följts upp i den här rapporten visar en positiv utveckling. En indikator är oförändrad. Elva indikatorer saknar nya uppgifter att redovisa. En av dessa indikatorer kommer nästa år att börja följas upp av utbildningsförvaltningen. Tio indikatorer är tagna från Liv och hälsa ung undersökningen som genomförs 2023. Underlaget i den här rapporten är därmed för litet för att det ska gå att dra några övergripande slutsatser om utvecklingen av barns och ungas psykiska hälsa i Uppsala. Det är tydligt att det pågår ett medvetet arbete, bland annat med de uppdrag kommunstyrelsen har beslutat om, i syfte att främja barn och ungas psykiska hälsa. Det är angeläget att få veta om arbetet

¹² Säkra suicid (0–18 år) [Suicid bland barn i Sverige \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

¹³ [Suicid bland barn i Sverige \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

¹⁴ Suicide zero, Suicide zeros kommunbarometer 2022

som görs är tillräckligt eller om ytterligare satsningar behöver göras för att åstadkomma en förbättring. I nästa uppföljningsrapport kommer en mer komplett bild av utvecklingen kunna ges.